

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТІ**

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТ**

**АҚЫН СҰЛТАНМАХМҰТ ТОРАЙҒЫРОВТЫҢ
130-ЖЫЛДЫҒЫНА АРНАЛҒАН
«XV ТОРАЙҒЫРОВ ОҚУЛАРЫ» АТТЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК
КОНФЕРЕНЦИЯНЫҢ
МАТЕРИАЛДАРЫ**

**МАТЕРИАЛЫ
МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
«XV ТОРАЙҒЫРОВСКИЕ ЧТЕНИЯ»,
ПОСВЯЩЁННОЙ 130-ЛЕТИЮ
ПОЭТА СУЛТАНМАХМУТА ТОРАЙҒЫРОВА**

ТОМ 3

**ПАВЛОДАР
2023**

ӘОЖ 001
КБЖ 72
О-59

Редакция алқасының бас редакторы:

Садықов Е. Т., э.ғ.д., профессор, «Торайғыров университеті» КеАҚ Басқарма
Төрағасы – Ректор

Жауапты редактор:

Ержанов Н. Т., б.ғ.д., профессор, «Торайғыров университеті» КеАҚ ғылыми
жұмыс және халықаралық ынтымақтастық жөніндегі Басқарма мүшесі-проректоры

Редакция алқасының мүшелері:

Крыкбаева М. С., Исенова Б. К., Омарова А. Р., Утемисова З.Т.

Жауапты хатшылар:

Азаматов М. Т., Акимбекова Н. Ж., Ахметов Д. А., Бейсембай А. Ж.,
Досова М. Т., Жанар Дәуіт, Жания К.Ж., Зарипов Р. Ю., Исимова Б. Ш.,
Искакова Д. А., Кабдулина К. Т., Кайниденов Н. Н., Каменов А. А., Куанышева Р. С.,
Мажитова А. Е., Садықов Н. С., Сағындық Ә. Б., Тапалчинова А. С., Ткачук А. А.,
Титанов Ж. Е., Тулебаева Ж. А., Урузалинова М. Б., Фазлутдинова Ж. К.

О-59 «XV Торайғыров оқулары» : Ақын Сұлтанмахмұт Торайғыровтың
130-жылдығына арналған атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік
конференциясының материалдары. – Павлодар : Торайғыров
университеті, 2023.

ISBN 978-601-345-464-1 (жалпы)

Т. 3. – 2023. – 638 б.

ISBN 978-601-345-461-0

Ақын Сұлтанмахмұт Торайғыровтың 130-жылдығына арналған
«XV Торайғыров оқулары» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік
конференциясының (27 қазан 2023 жыл) жинағында келесі ғылыми бағыттар бойынша
ұсынылған мақалалар енгізілген: Жаратылыстану ғылымдары, Гуманитарлық және
әлеуметтік ғылымдар, Экономика және құқық, Инженерия, Ауыл шаруашылық
ғылымдары, Энергетика және Физика-математикалық және компьютерлік ғылымдар.

Жинақ көпшілік оқырманға арналады.

Мақала мазмұнына автор жауапты.

ӘОЖ 001
КБЖ 72

ISBN 978-601-345-461-0 (Т. 3)

ISBN 978-601-345-464-1 (жалпы)

© Торайғыров университеті, 2023

Экономика және құқық
Экономика и право

Секция 15

**Мемлекеттік басқару және мемлекеттік қызмет
Государственное управление и государственная служба**

**ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА
ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРОЕКТОВ КОМПАНИЙ**

ДАВИДЕНКО Л. М.

доктор PhD, ассоц. профессор (доцент), Торайғыров университет, г. Павлодар

БАЙХАНОВА Д. А.

магистрант, Торайғыров университет, г. Павлодар

Казахстан, огромная и стремительно развивающаяся страна на
территории Центральной Азии, отличается богатством природных
ресурсов и уникальной экосистемой. Сохранение природы и баланса
окружающей среды является одним из приоритетов национальной
стратегии развития. В этой связи, государство активно поддерживает
экологические проекты компаний.

За последние годы Казахстан установил ряд мер и программ для
стимулирования экологически ответственного поведения предприятий.
Программа «Зеленые инвестиции» была запущена правительством
для предоставления финансовой поддержки компаниям, вложившим
средства в экологические проекты [1]. Благодаря этой программе,
бизнесы получают возможность получить субсидии и льготные
кредиты для реализации экологических инициатив.

Казахстан уже имеет успешные примеры государственной
поддержки экологических проектов компаний. Например, одним из
крупных проектов является строительство «Астрахан-Аттирадских
станций по производству ветроэнергии». Компания «Самрук-
Энержи», получившая финансовую поддержку от государства,
запустила проект по строительству ветряных электростанций
в Актауской области [2]. Этот проект не только способствует
увеличению доли возобновляемой энергии в энергобалансе страны, но
и создает новые рабочие места и снижает выбросы парниковых газов.

Важно отметить, что государственная поддержка экологических
проектов компаний не ограничивается только финансовой помощью.
Государство также содействует установлению партнерств между

2 Чебыкина М.В. Методологические подходы к формированию экономического механизма повышения конкурентоспособности предприятий // Экономические науки. - 2014. - № 3. - С. 131-138.

3 Лядова Ю.О. Пути повышения финансовой устойчивости предприятия // Молодой ученый. — 2020. — № 27 (317). — С. 199-201. — URL: <https://moluch.ru/archive/317/72408/>

КОМПАНИЯНЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫН БАҒАЛАУ ӘДІСТЕРІ

БЕКНИЯЗОВА Д. С.

PhD докторы, қауымд. профессор (доцент),

Торайғыров университеті, Павлодар қ.

ШАЛАБАЙ Т. Е.

магистрант, МФин-22и тобы, Торайғыров университеті, Павлодар қ.

Нарықтық жағдайда кәсіпорынның өмір сүруі мен тұрақты жағдайының негізі оның қаржылық тұрақтылығы болып табылады. Шаруашылық жүргізуші субъект ретінде жұмыс істей отырып, әрбір кәсіпорын өзінің қаржылық ресурстарының жағдайын қамтамасыз етуі керек, ол іскери серіктестер, мемлекет, меншік иелері, қызметкерлер алдындағы қаржылық міндеттемелерін үнемі орындау қабілетін сақтайды. Бұл қаржылық тұрақтылық-бұл қолма-қол ақшаны еркін басқаруға және өз қызметінің үздіксіздігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін кәсіпорынның белгілі бір жағдайы. Бұған төлем қабілеттілігіне, экономикалық тәуелсіздікке және инвестициялық тартымдылыққа кепілдік беретін меншікті капитал мен айналым қаражаттарының белгілі бір қатынасы қол жеткізеді.

Э. Ф. Бригам, Е. Дж. Долан өз қаражаты есебінен активтерге салынған қаражатты жабатын, өз міндеттемелері бойынша уақтылы есептелетін қаржылық тұрақты кәсіпорын болып саналады, яғни қаржылық тұрақтылықтың негізі айналым қаражатын пайдалануды ұтымды ұйымдастыру болып табылады [1, 76 б.]. Г.н. пікірі бойынша. Қаржы мониторингін жүргізудің Жақсыбек мақсаты қаржы ресурстарын, ақша ағындарын, компаниялардың меншігі мен нарықтық құнын басқарудың тиімділігін арттыру үшін активтердің жай-күйін және қозғалысын қадағалау, активтерді, оларды қаржыландыру көздерін, құнын, шаруашылық жүргізуші субъектілердің нарықтық жағдайдағы қаржылық экономикалық қызметін бағалау және талдау болып табылады [2, 393 б.].

Қ. Ш. Дүйсембаев қаржылық тұрақтылық кәсіпорынның бәсекеге қабілеттілігін, оның іскерлік ынтымақтастықтағы әлеуетін анықтайды деп санайды. Олар кәсіпорынның және оның қаржылық және басқа қатынастардағы серіктестерінің экономикалық мүдделеріне қаншалықты кепілдік берілетінін бағалайды [3, 89 б.].

А. и. Ковалевтің пікірінше, В.П. Приваловтың пікірінше, қаржылық тұрақтылық өз қаражатымен маневр жасау қабілетін, сондай-ақ қызметтің үздіксіз процесінің жеткілікті қаржылық қамтамасыз етілуін көрсетеді. Қаржылық тұрақтылық меншікті және қарыз қаражаттарының арақатынасымен сипатталады [4, 102 б.].

Кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығына көптеген факторлар әсер етеді: сыртқы (әлеуметтік-экономикалық, елдегі саяси тұрақтылық, тиімді сұраныс деңгейі, салықтар, несие және қаржы, бухгалтерлік есеп, Инвестициялық саясат, жеткізушілердің нарықтық жағдайы, салалық сипаттамалары, нарық түрі) және ішкі (кәсіпорын мөлшері, бақылау деңгейі, жүйенің икемділігі, өнімнің сәйкестік деңгейі тұтынушылық сұраныстардың сапасы мен бағасы, кәсіпорынның материалдық-техникалық базасы, технологиялар, мүліктің жай-күйі және қаржылық ресурстар, кредиторлар мен инвесторларға тәуелділік, экономикалық және қаржылық операциялардың тиімділігі, басқару деңгейі және жоғары білікті персоналды жеткізу, корпоративтік мәдениет, компанияның іскерлік беделі, сыртқы қауіптердің әсерінен ішкі мүмкіндіктердің тепе-теңдігі) [5, 192 б.].

Кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығына әсер ететін факторлардың едәуір бөлігі оны экономикалық әдебиеттерде анықтауға және бағалауға бірыңғай көзқарастың болмауына байланысты.

Қаржылық тұрақтылықты бағалаудың дәстүрлі әдістерін үш топқа бөлуге болады. Бірінші топ қаржылық тұрақтылықты сапалы бағалауды қамтиды, екіншісі қаржылық тұрақтылықты сандық бағалауды қамтиды және үшінші топқа кәсіпорындардың қаржылық төлем қабілетсіздігін бағалау кіреді [6, 18 б.].

Кәсіпорынның қаржылық жағдайын талдау кезінде оның қаржылық тұрақтылығын талдау әдістерінің ішінде мыналарды бөлуге болады: уақыт қатарлары, регрессиялық модельдер, өзара байланысты айнымалылар жүйелерінің модельдері, рекурсивті жүйелер, Экономикалық математикалық модельдер, нормативтік

модельдер, баланс әдісі, абсолютті шамалар әдісі, салыстырмалы шамалар әдісі, дисконттау әдісі, салыстыру.

Объектілер мен құбылыстар арасындағы байланыстар мен әсерлерді зерттеуге, объектілер мен мәліметтер жиынтығындағы біртекті ерекшеліктерді анықтауға, әртүрлі факторлардың әсеріне негізделген кәсіпорынның жеке мінез-құлқының модельдерін құруға көмектесетін экономикалық-математикалық әдістер болжаудың даму тенденцияларын анықтайды. Сондықтан әдісті қолдану басқарушылық шешімдерді оңтайландыруға және жоспарланған қаржылық деңгейге жетуге негіз болатын кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығын дәл және егжей-тегжейлі бағалаудың кілті болып табылады. жағдайы.

Осылайша, кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығы оның тұрақты қаржылық жағдайы мен стратегиялық дамуының негізгі негізі болып табылады. Қаржылық тұрақтылықты уақтылы талдау кәсіпорынның бәсекелестік позициясын арттыру, нарық үлесін ұлғайту, сондай-ақ басқа да тактикалық және стратегиялық мақсаттарды орындау мақсатында резервтерді анықтау үшін жаңа мүмкіндіктер туғызады.

Қалыпты қаржылық тұрақтылық компанияның тауарлық-материалдық қорларды өз қаражаты есебінен де, тартылған қаражат есебінен де жабуымен сипатталады. Компания төлем қабілетті, қарыз қаражатын ұтымды пайдаланады.

Қаржылық левередж, ол қаржылық левередж ретінде де белгілі, қосымша активтерді сатып алу үшін қарызды пайдалануды білдіреді. Активтердің көп мөлшерін басқару үшін қаржылық левереджді пайдалану (ақшаны қарызға алу арқылы) инвестициялардың өсуіне әкеледі. Яғни, қаржылық левереджмен активтер құнының өсуі несие бойынша пайыздық мөлшерлеме актив құнының өсу қарқынынан аз болған кезде үлкен пайда әкеледі; активтер құнының төмендеуі қолма-қол ақшаның көбірек жоғалуына әкеледі [7, 289 б.].

Қаржылық левередж деңгейі кәсіпорынның салалық сипаттамасына байланысты. Капитал баяу қозғалатын және ұзақ мерзімді активтердің үлесі жоғары салаларда қаржылық левередж жоғары болмауы керек. Капитал тез айналатын және меншікті капитал коэффициенті төмен басқа салаларда ол әлдеқайда жоғары болуы мүмкін. Қаржылық левередж қаржылық тұрақтылықтың көрсеткіші ғана емес, сонымен қатар кәсіпорынның кірісі мен меншікті капиталының өсуіне немесе төмендеуіне үлкен әсер етеді.

Қаржылық левередж, яғни. қарыздың меншікті капиталға қатынасы оның он немесе теріс әсерін арттыратын тетік болып табылады.

Қаржылық левередж деңгейі таза кірістің өсу қарқыны кіріс балансының өсу қарқынынан қанша есе жоғары екенін көрсетеді. Бұл асып кету қаржылық левередждің әсерінен қамтамасыз етіледі, оның құрамдас бөліктерінің бірі-оның иығы, яғни қарыздың меншікті капиталға қатынасы. Басым жағдайларға байланысты қаржылық левереджді ұлғайту немесе азайту арқылы пайда мен капиталдың кірістілігіне әсер етуге болады [8, 128 б.].

Қарыздың меншікті капиталға қатынасы компанияның қаржылық левереджінің мәнін анықтау үшін қолданылады және бұл компанияның қарызға тәуелділігін көрсетеді. Бұл компания басшылығына, несие берушілерге, акционерлерге және басқа да мүдделі тараптарға компанияның капитал құрылымындағы тәуекел деңгейін түсінуге көмектеседі. Бұл қарыз алушының қарыз міндеттемелерін орындау кезінде қиындықтарға тап болу ықтималдығын көрсетеді. Қаржылық левередждің нормативтік мәні 1-ге тең. Ірі компаниялар үшін коэффициент 2 болуы мүмкін, ең қолайлы мән – 1,5.

Осылайша, қаржылық тұрақтылықты басқару-бұл ұзақ мерзімді перспективада тұрақты және төлем қабілетті болуға мүмкіндік беретін кәсіпорынның қаржылық ресурстарының оңтайлы жағдайын қалыптастыру жөніндегі шаралар жүйесі.

Қаржылық тұрақтылықты басқару жөніндегі шаралар жүйесін енгізу кәсіпорынның ағымдағы міндеттемелерін төлеу, оның қызметін дамыту, өтімділік пен қаржылық қауіпсіздіктің оңтайлы деңгейін қамтамасыз ету, қаржылық икемділік пен қаржылық тұрақтылықты қолдау, ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді перспективада кәсіпорынның қаржылық тепе-теңдігіне қол жеткізу үшін ақшалай қаражаттың болуын қамтамасыз етеді.

Қаржылық тұрақтылықты талдау маневрлік, дербестік көрсеткіштерін есептеуге бағытталған. Кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығы кең экономикалық категория болып табылады, оның мәні кәсіпорынның қарыз қаражаттарынан және оның төлем қабілеттілігінен қаржылық тәуелсіздігін ғана емес, сонымен қатар меншікті және қарыз қаржы ресурстарының кірістілігі мен айналымының жеткілікті жоғары деңгейін қамтамасыз ету болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Касютин А.Е. О понятиях надёжности и устойчивости коммерческого банка // Фундаментальные исследования. – 2015. – № 4. – С. 76-77.
- 2 Джаксыбекова Г.Н. // Проблемы и перспективы применения зарубежных методик мониторинга финансового состояния в компаниях Республики Казахстан: сборник МНПК / Новый экономический университет им. Т. Рыскулова. – Алматы, 2015 г. – С. 392-400.
- 3 Дюсембаев К.Ш. Анализ финансового положения предприятия: учебное пособие. – Алматы: Экономика, 1998. – 310 с.
- 4 Ковалев А.И., Привалов В.П. Анализ финансового состояния предприятия. – М.: Центр экономики и маркетинга, 2005. – 366 с.
- 5 Гапак Н.М., Каптежан С.А., Особенности определения финансовой устойчивости предприятие // Научный вестник Московского университета. – 2017. – № 1. – С. 191-196.
- 6 Родионова В.М., Федотов М.А. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции. – М.: Изд-во «Перспектива», 2017. – 156 с.
- 7 Терещенко А. О. Финансовая деятельность субъектов хозяйствования: учеб. пособие. – КНЭУ, 2013. – 554 с.
- 8 Захарова Н.Ю. Методологические подходы к оценке финансового состояния предприятия // Сборник научных трудов Таврического госуниверситета (экономические науки). – 2017. – 2 (3). – С. 128-133.

БЕЗОФИСНАЯ МОДЕЛЬ БАНКА И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕЕ РАЗВИТИЯ

КАФТУНКИНА Н. С.

к.э.н., профессор, Торайгыров университет, г. Павлодар

КАНАПЬЯНОВА Ж. Н.

студент, Торайгыров университет, г. Павлодар

МАМАКАЕВА А. М.

студент, Торайгыров университет, г. Павлодар

Современные технологии неизбежно меняют наш образ жизни и способ взаимодействия с финансовыми учреждениями. Вместо посещения физических отделений банков, все больше клиентов предпочитают использовать безофисную модель банка, которая

предлагает удобство и доступность онлайн-банкинга и мобильных приложений.

Цифровые банки – это концепция, которая предполагает использование современных технологий и удаленных каналов связи для обслуживания клиентов. Вместо того, чтобы иметь традиционные физические отделения, они предлагают онлайн-банкинг, мобильные приложения и другие цифровые платформы для взаимодействия с клиентами [1, с. 153].

При просмотре количества активных клиентов, использующих онлайн-банкинг по годам, наблюдается стабильность с 2016 года по 2017 год, а также увеличение с 2016 года по 2020 год в три раза. Как показано на рисунке 1.

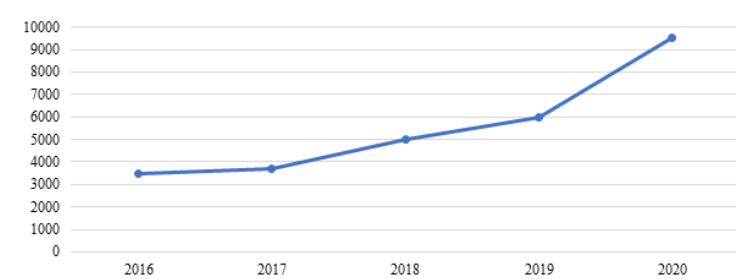

Рисунок 1 – Динамика роста клиентов онлайн-банкинга

Безофисная модель развивается во многих банках по всему миру и имеет свои преимущества. Во-первых, она позволяет банкам сократить операционные расходы, связанные с содержанием физических отделений. Это дает возможность снизить комиссионные расходы и предложить клиентам более выгодные условия. Во-вторых, безофисная модель предоставляет клиентам удобство обслуживания из любого места и в любое время. Банки могут предлагать широкий спектр услуг, включая совершение платежей, открытие счетов и инвестиции, доступные через веб-сайты и мобильные приложения. В-третьих, снижение экологической нагрузки, так как не будет необходимости в большом количестве бумажной документации и энергозатратных офисных зданий.

Одним из первых полнофункциональных цифровых банков был First Direct, который запустил телефонный банкинг в Великобритании в 1989-м году. Банк первым применил концепцию

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Технические аспекты разработки приложений для поддержки принятия решений. / Карпов В. И., Петров А. С. – М.: Техносфера, 2020. – 243 с.
- 2 Теория принятия решений / Рассел Джесси – М.: Юнити-Дана, 2012. – 116 с.
- 3 Python для анализа данных / Вес МакКинни – O'Reilly Media, 2017. – 544 стр.
- 4 SQL: Полное руководство / Маркус Винанд – Маркус Винанд, 2016. – 175 с.
- 5 Машинное обучение и искусственный интеллект / Билл Уайлдер – O'Reilly Media, 2012. – 400 с.
- 6 Системы поддержки принятия решений и интеллектуальные системы / Орелиан Жерон – O'Reilly Media, 2019. – 856 с.
- 7 Проектирование приложений для обработки больших объемов данных / Эфраим Турбан, Джей Э. Аронсон, Тинг-Пенг Лианг – Pearson, 2018. – 656 с.
- 8 Проектирование приложений для обработки больших объемов данных / Мартин Клеппман – O'Reilly Media, 2017. – 616 с.
- 9 Разработка облачных приложений на платформе WildFly / Стефан Кассе – Packt Publishing, 2019. – 366 с.
- 10 Искусственный интеллект: Современный подход / Стюарт Рассел, Питер Норвиг – Pearson, 2021. – 1136 с.

Мазмұны

Экономика және құқық
Экономика и право

Секция 15

Мемлекеттік басқару және мемлекеттік қызмет
Государственное управление и государственная служба

Давиденко Л. М., Байханова Д. А.	
Государственная поддержка экологических проектов компаний.....	3
Жамулин В. Н., Татарченкова А. С., Нургазина Д. Ю.	
Межведомственная комиссия по делам несовершеннолетних и защите их прав как координатор профилактики правонарушений среди подростков	7
Кайдарова С. Е., Колесник Н. Б.	
Эффективность мер по борьбе с коррупцией в системе государственного управления в Казахстане	11
Кайдарова С. Е., Колесник Н. Б.	
Противодействие коррупции на государственной службе в Казахстане: вызовы и возможности совершенствования	15
Оразов Б. Г., Титков А. А.	
Государственные услуги как ведущий фактор управления экономикой Республики Казахстан.....	21

Секция 16

Қаржы жүйесінің қазіргі жағдайы
Современное состояние финансовой системы

Акжолова С. Б., Төлжүтай А., Нурмыканова А.	
Қазақстандағы кәсіпкерлікті дамыту перспективалары және мемлекеттің қаржылық қолдауы	25
Бейсембаева Г. К., Баяхметова К. Н.	
Павлодар қаласының тұрғындары жайлы статистикасы	33
Bekniyazova D. S., Aitchanova I. S.	
Ways to improve the efficiency of educational institutions.....	36
Бекниязова Д. С., Ахмеджанов Ж. С.	
Система риск-менеджмента в банке: механизм функционирования и пути совершенствования.....	41
Бекниязова Д. С., Актанбердинов Е. М.	
Страновые и региональные особенности информационных технологий в обслуживании финансового сектора	46

Бекниязова Д. С., Жуманов Ж. Б. Финансовая устойчивость предприятия и пути ее укрепления.....	54
Бекниязова Д. С., Шалабай Т. Е. Компанияның қаржылық тұрақтылығын бағалау әдістері.....	60
Кафтункина Н. С., Канапьянова Ж. Н., Мамакаева А. М. Безофисная модель банка и перспективы ее развития	64
Кафтункина Н. С., Нурбаева Г. Е., Шамшиден А. М. Заработная плата и условия труда в РК.....	69
Кафтункина Н. С., Нурбаева Г. Е., Садыкова А. А. Применение математико-статистических методов в научных исследованиях.....	74
Лисогор В. А. Сбалансированная система показателей как основной инструмент оценки состояния бизнеса	81
Нурбаева Г. Е., Целлер Э. А., Ахиярова Д. Д., Тлегенова И. Б. Роль миграционных процессов на демографическую ситуацию в Республике Казахстан.....	87
Омарова А. У., Кұдайбердынова А. С. Роль доллара в экономике Казахстана.....	93
Попп Л. А., Русакова А. А. Особенности определения объекта обложения для налогового режима – розничный налог	99
Сүйеубаева С. Н., Саденова А. М., Ерзатова М. Е. 4.0 Индустрияға көшу жағдайында адами капиталды дамытудың теориялық аспектілері.....	103
Сырымбек М., Маратова Ә. Р. Еліміздің қаржылық қауіпсіздігіне әсер етуші факторларына шолу	109

Секция 17

**Павлодар облысының экономикасы: жағдайы,
мәселелері, болашағы
Экономика Павлодарской области:
состояние, проблемы, перспективы**

Альмагамбетова Ж. К., Кунызов Е. К. «павлодар» арнайы экономикалық аймағының облыс үшін экономикалық маңызы.....	115
Арынова З. А., Кайдарова С. Е., Золотарева С. В., Бекниязова Д. С., Тюлюгенова Л. Б. Современные тренды развития рынка труда: проблемы и перспективы в условиях цифровой экономики.....	120
Арынова З. А., Базарғалиева А. Д. Зарубежный опыт использования системного подхода в области управления качеством продукции.....	126

Давиденко Л. М., Кушнир А. В. Механизмы защиты и развития конкуренции в Республике Казахстан.....	132
Давиденко Л. М., Фоос М. А., Шаисмаилов Д. А. Продвижение экологического брендинга промышленного комплекса региона.....	137
Давиденко Л. М., Канавец С. А., Фоос М. А., Шаисмаилов Д. А. Экобрендинг, как фактор инвестиционной привлекательности региона	145
Давиденко Л. М., Карасева В. В. Управленческие подходы к решению экологических проблем (кейс тоо «экотранслостик»).....	150
Жумабекова Ж. М. Управление социальным предпринимательством на основе инновационных ресурсов: Ключевые аспекты и вызовы	154
Иманғалиева И. Т., Фоос М. А. Развитие малого и среднего бизнеса в США за 2023 год	159
Куныязова А. Ж., Бакпаева А. К., Султанов А. Т., Тулқуов М. Б. Қазақстан үшін елдік брендингтің қажеттілігі	165
Olzhibayev R. A., Sarsembay A. R., Kunyazova S. K. Creative innovations in small and medium-sized businesses: main trends and development prospects	173
Raile A. V., Kunyazova S. K., Kunyazov E. K. Mortgage as an engine of housing market growth in Kazakhstan	178
Sarsembay A. R., Olzhibayev R. A., Kunyazova S. K. Prospects for the use of innovative technologies in agriculture	182
Титков А. А., Бухарбаев А. А. Исследование и анализ системы подготовки кадров с высшим образованием в Павлодарской области	186

Секция 18

**Құқықтану және құқық
Юриспруденция и право**

Ахмадиева А. Т., Кабдулина К. Т. Медициналық қызмет көрсету кезінде жасалатын ятрогендік қылмыстар: қылмыстық-құқықтық талдау	194
Ахмеджанова Г. Б., Зекиш А. М., Кабдулина К. Т. Кәмететке толмағандар арасындағы қылмыстың виртуалды кеңістіл әсерінің ерекшеліктері	200

Ахмеджанова Г. Б., Дзязикова Л. Х.	
К вопросу о латентности как элемента криминологической	
характеристики преступности несовершеннолетних	206
Ахметжанов Т. Ж., Баданина М. А.	
Актуальные вопросы борьбы с преступностью	
несовершеннолетних	213
Баданина М. А., Максимова А. В., Шайкенова Д. М.	
Домашнее насилие	218
Баданина М. А., Манфагатов А. К.	
Судебно-баллистическая экспертиза.	224
Баданина М. А., Горбатюк Ю. А., Бегимбетова В. А.	
Основные аспекты суррогатного	
материнства в Республике Казахстан	229
Баданина М. А., Егизбаева Ж. Р.	
Преступления против сексуальной	
неприкосновенности несовершеннолетних	234
Баданина М. А., Мундуинова Б. Т.	
Замена судей искусственным интеллектом:	
проблемы и возможности	239
Бакытбеков А. С., Жамулинов В. Н.	
К вопросу о понятии профилактики правонарушении	243
Борецкий Б. А.	
Некоторые проблемы правовой защиты	
информации персонального характера	248
Дубовицкая О. Б., Талипова Ж. Ж., Бексултанов А. С.	
Киберпреступность – новая преступная угроза	
безопасности Республики Казахстан	253
Дубовицкая О. Б., Бексултанов А. С.	
Профилактика экстремизма	
в области межэтнических и межконфессиональных отношений,	
возникающего в миграционных процессах	259
Жамулинов В. Н., Татарченкова А. С., Нургазина Д. Ю.	
Межведомственная комиссия по делам несовершеннолетних и	
защите их прав как координатор профилактики	
правонарушений среди подростков	264
Кабдулина К. Т., Ахмадиева А. Т.	
Қазақстан Республикасының қылмыстық	
заңнамасын жетілдірудің негізгі бағыттары	268
Қабдылбек Д. Ж., Ниязова Д. М., Кабдулина К. Т.	
Халықаралық сипаттағы мұрагерлік қатынастарды	
құқықтық реттеудің ерекшеліктері	273
Кайырбек Б. С.	
О разделе общего имущества	279
Мусабекова Н. М., Талипова Ж. Ж.	
Қазақстанға заңсыз көшіп келу мәселелері	284

Савриденов А. Т., Дубовицкая О. Б.	
Право на свободу религиозных практик ислама	
в образовательных и военных структурах Казахстана	288
Савриденов А. Т., Шагиева Г. Т.	
Превышение власти правоохранительных органов и необъективные	
судебные решения: анализ проблемы и пути улучшения	
в системе судопроизводства Республики Казахстан	293
Талипова Ж. Ж., Кусайнова К. С.	
Отношение общества к животным	297
Шагиева Г. Т., Шаханова М. К., Абраева А. Г.	
Интеллектуальная собственность как сфера права в	
Казахстане: проблемы и перспективы	305
Шагиева Г. Т., Манфагатов А. К.	
Семейно-бытовое насилие	312

Энергетика Энергетика

Секция 28

Автоматтандыру және телекоммуникацияны дамыту Развитие автоматизации и телекоммуникации

Алыпкашев А. Т.	
Современная автоматизация замкнутых систем	
водооборота в литейном отделении	314
Андреева О. А., Командиров Е. В., Шимпф А. А.	
Развитие микроконтроллеров и их применение в	
автоматизации технических процессов	321
Balkybay Kh. N., Kaibassova D. Zh.	
Development of automation and telecommunications in the coke plant	325
Бейсембаев Н. К., Хангелды А. А.	
Монтаж электроустановки работающей по заданному алгоритму,	
с использованием программируемого реле opn	331
Дробинский А. В., Байшина М. К.,	
Акимжанова Д. Р., Мукатай Т. М.	
Автоматизированное управление процессом	
регулирования влажности воздуха в помещении	338
Звонцов А. С., Любецкая М. А., Азаматов М. Т.	
Метрологическое обеспечение физических основ	
волновых процессов в оптических световодах	344
Сагындык А. Б., Мануковский А. В., Азаматов М. Т.	
Организация установки метеостанции	
amtast AW006 и дистанционная фиксация погодных данных	349

Талипов О. М., Кылышбай А. К.	
Мұнай өңдеу кәсіпорының шикізатын дайындау процесін басқарудың автоматтандырылған жүйесін әзірлеу	355
Талипов О. М., Уахит Р. М.	
Техникалық процесстерді оңтайландыру негіздері.....	363

Секция 29

Өнеркәсіп салаларындағы энергетиканың қазіргі жағдайы
Современное состояние энергетики в промышленных отраслях

Barukin A. S., Barukina N. Y.	
Energy intensity of Kazakhstan economy and development of the renewable energy sector	368
Исабеков Д. Д.	
Максимальная токовая защита с диагностикой исправности	371
Калтаев А. Г., Мусаев Ж. Б., Бабашев С. М.	
Конструкция для крепления герконовых реле внутри коробки выводов мощных электродвигателей.....	376
Кульмаганбетова Р. А., Қадирхан Б.	
Өңіріміздегі жылу энергетикасының өзекті мәселелері	380
Машрапов Б. Е., Бабашев С. М.	
Конструкции для крепления катушек индуктивности	385
Мустафина Р. М., Мусеменова Г. О.	
Қазақстанның ішкі жалпы өнімінде энергиялық сыйымдылығын төмендету жолдары.....	389
Приходько Е. В., Головенко С. С.	
3D моделирование энергетических объектов	394
Приходько Е. В., Никифоров А. С.,	
Арипова Н. М., Кинжибекова А. К., Карманов А. Е.	
Анализ показателей надёжности теплотехнологического оборудования	401
Приходько Е. В., Базарбаев А. Н.	
Современное состояние системы аспирации в промышленных предприятиях Казахстана по выплавке алюминия.....	409
Шарипов Т. Н., Таткеева Г. Г.	
Утилизация тепловых потерь металлургического производства.....	413
Шонова А. С.	
Роль возобновляемых источников энергии в электроэнергетической отрасли	420

Физика-математикалық және компьютерлік ғылымдары
Физико-математические и компьютерные науки

Секция 30

Заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологиялар
Современные информационно-коммуникационные технологии

Адылханова Н. М., Жүзгембай А.	
Электрондық кестелерде тестер құру	426
Аканова А. С., Бекет Ш. М.	
Решение задач классификации методами машинного обучения.....	433
Аканова А. С., Бекет Ш. М.	
Обзор алгоритмов машинного обучения для обработки текстов и анализа текстовых данных	443
Алимова Ж. С., Жуспекова Н. Ж., Бектурсын А. Ж.	
Үлкен деректерді талдауға кіріспе: жалпы түсінік, әдебиеттер, дағдылар	451
Алимова Ж. С., Даутова А. З.,	
Дюсєнғазина Н. Н., Жуспекова Н. Ж.	
Деректерді интеллектуалды талдау туралы	457
Анварбек Р. Р., Токжигитова Н. К., Алимова Ж. С.	
Студенттердің жұмысқа орналасуын қолдаудың ақпараттық жүйелері мен әдістері	462
Бейсєнов М. К., Токжигитова Н. К.	
Анализ требований для программной реализации информационной системы мониторинга посещаемости на основе распознавания лиц.....	469
Жүсіп Т. Н., Токжигитова Н. К.	
Несіелік карта алаяқтықтарын анықтау үшін тандалған машиналық оқыту модельдері.....	476
Қайбасова Д. Ж., Қазкен Г. Б.	
Теоретические основы и анализ образовательных веб-порталов: требования и перспективы развития	482
Қайдаров Е. Ж., Қуанышева Р. С., Исабекова Л. З.	
Ағылшын тілін үйренуге арналған мобильді қосымшалар	487
Karaca C., Mussabayev S.	
Development of online learning systems in the last years.....	493
Князев В. И., Исабекова Б. Б.	
Перспективы и вызовы разработки веб-приложений по принципу single page application.....	497

Князев В. И., Исабекова Б. Б.	
Достоинства и перспективы rest api архитектуры при разработке веб-сервисов	504
Медведева Т. Ф., Темиргалиева К. Р., Джартыбаева Д. К.	
Игры с искусственным интеллектом	511
Найманова Д. С., Даутова А. З.	
Математические методы для решения экономических задач промышленной отрасли	518
Нуркайдаров А. К., Оспанова Н. Н.	
Обзор ORM, Active Record и Eloquent ORM: Сравнение и анализ	524
Потапенко А. О., Горин И. Е.	
Интеграция методов моделирования и анализа рисков в процесс управления проектами: сравнительный анализ подходов	529
Потапенко А. О., Федоренко В. С.	
Анализ технических и архитектурных аспектов приложений для поддержки принятия решений	536
Рашидов А. А., Исабекова Б. Б.	
Использование набора библиотек Android Jetpack для оптимизации процесса разработки мобильных приложений	542
Suiindik N. M., Ospanova N. N.	
Suyundikov M. M., Suyundikova M. K., Sakhariyeva A. Zh.	
Programming languages of popular social media platforms	549
Токжигитова Н. К., Садыкова А. О., Токжигитова А. Н.	
Кәсіптік бағдар беру мақсатында оқушылардың іт құзырлылықтарын геймификация арқылы бағалау	552

Секция 31

Заманауи физика-математикалық ғылымдардың дамуы Современное развитие физико-математических наук

Бариева М. О., Дехандт Г. Т.,	
Қамат А. К., Түребаева Б. Н.	
Использование искусственного интеллекта на уроках физики	560
Жалмагамбетова А. М.	
Как развить навыки анализа у учащихся на уроках математики через использование методов проблемного обучения	563
Жекебай Д., Толеуқызы М.	
Сабақты зерттеуде сын-тұғысынан ойлау әдістері, оқушыларының күрделі деңгейлі тапсырмаларды орындау дағдыларын дамытуға қалай әсер етеді?	567

Қажымұқан Р., Хавидолла Б., Сағатбек Г. Ж.	
Сақтандыру ұйымдарының қаржылық тұрақтылығын нығайтудың математикалық моделін құру	574
Косыбаева А. К., Нурумжанова К. А.	
Трансдисциплинарный принцип когнитивных связей между математикой и физикой школьного курса	579
Оспанова Ж. Д., Касанова А. Н.	
Процессы жизнедеятельности звезд и их значение для космоса	587
Сағатбек Г. Ж.	
Математика пәні бойынша мәселелік оқытуды қолдану арқылы оқушылардың жоғары деңгейлі ойлау дағдыларын қалай дамытуға болады?	591
Tashev N., Pyassov A.	
White and black holes	594
Хавидолла Б., Уакбаева С. М.	
Саралап оқытуды қолдану арқылы күрделендірілген есептерді шығару дағдыларын қалай дамытуға болады?	598
Бекниязова Д. С., Актанбердинов Е. М.	
Страновые и региональные особенности информационных технологий в обслуживании финансового сектора	603
Қайдаров Е. Ж., Куанышева Р. С., Исабекова Л. З.	
Ағылшын тілін үйренуге арналған мобильді қосымшалар	611
Пономаренко А., Мукаева А. М.	
Разработка логотипа для магазина женской одежды «Labrend» для социальных сетей	616
Потапенко А. О., Федоренко В. С.	
Технические платформы и инструменты для разработки приложений для поддержки принятия решений	623

**«XV ТОРАЙҒЫРОВ ОҚУЛАРЫ» АТТЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК
КОНФЕРЕНЦИЯСЫНЫҢ
МАТЕРИАЛДАРЫ**

ТОМ 3

Техникалық редактор: А. Р. Омарова
Корректор: Д. А. Кожас
Компьютерде беттеген: З. Ж. Шокубаева
Басуға 17.10.2023 ж.
Өріп түрі Times.
Пішім 35,1 × 42 ¹/₄. Офсеттік қағаз.
Шартты баспа табағы 36,71. Таралымы 500 дана.
Тапсырыс № 4144

«Toraighyrov University» баспасы
«Торайғыров университеті» КЕ АҚ
140008, Павлодар қ., Ломов к., 64.